

عنوان مقاله (مبانی دینی و فلسفی و بنیادهای نظری جایگاه تعاملات خانواده و مدرسه در تعلیم و

تربیت)

نام و نام خانوادگی نویسنده اول: .....

آدرس پست الکترونیکی نویسنده .....

وابستگی سازمانی نویسنده: (معلم)

این فایل فقط برای مشاهده می باشد . برای خرید فایل ورد و قابل ویرایش این طرح

درس تمام ساحتی به سایت چتری بنام اقدام پژوهی مراجعه کنید .

www.eghdampazho.com

این فایل فقط برای مشاهده می باشد . برای خرید فایل ورد و قابل ویرایش این طرح

درس تمام ساحتی به سایت چتری بنام اقدام پژوهی مراجعه کنید .

www.eghdampazho.com

چکیده

مقدمه: تحقق تربیت دینی مطلوب براساس سند تحول بنیادین منوط به شناخت عوامل و موانع تحقق آن نیز است. هدف این پژوهش، بررسی و تبیین الگوها و رویکردهای تربیت دینی ازدیدگاه سند تحول بنیادین و نقش خانواده در رسیدن به تعالی و شکل گیری نگرش دینی فرزندان می باشد.

روش پژوهش: روش مورد استفاده، توصیفی - تحلیلی با رویکرد کیفی و روش تحلیل محتوا می باشد . جامعه پژوهش منابع و مقالات معتبر دینی و مبانی نظری تحول بنیادین نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران که مرتبط با متغیرهای پژوهش بوده به روش هدفمند انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفته و همزمان با فرایند فیش برداری اطلاعات جمع آوری شده و تحلیل داده ها به صورت مستمر انجام گرفت.

یافته ها: یافته های این پژوهش شامل توصیف و تبیین الگوها و رویکردهای تربیت دینی که در مبانی نظری تحول بنیادین و منابع معتبر دینی و مقالات مرتبط مطرح گردیده است و تاثیر نقش خانواده در شکل گیری تربیت دینی فرزندان و در نهایت کمک به تحقق اهداف سند تحول مورد بررسی قرار گرفت.

نتیجه گیری: نتایج تحقیق نشان داد که نگاه سند به مقوله الگوها و رویکردهای تربیت دینی جامع نگر بوده و به خوبی می توان به آن استناد نمود و در راستای تحقق اهداف تربیت دینی سند خانواده ها می توانند نقش بسیار مهمی ایفا نمایند .

واژگان کلیدی: آموزش و پرورش " الگوها " تربیت دینی " خانواده رویکرد ها " سند تحول

این فایل فقط برای مشاهده می باشد. برای خرید فایل ورد و قابل ویرایش این طرح

درس تمام ساحتی به سایت چتری بنام اقدام پژوهی مراجعه کنید.

www.eghdampazho.com

۱- مقدمه

تحقق تربیت دینی مطلوب براساس سند تحول بنیادین منوط به شناخت عوامل و موانع تحقق آن نیز است (۱). این سند دارای ۸ هدف کلان، ۱۵ راهبرد کلان، ۲۳ هدف عملیاتی، ۱۳۱ راهکار برای اجرای اهداف آن می باشد اما متأسفانه عملیاتی نشدن سند تحول بنیادین یکی از مهم ترین چالش‌های پیش روی نظام تعلیم و تربیت کشور است که به زعم وزیر آموزش و پرورش پیشرفت عملیاتی نمودن سند تحول، تاکنون به کمتر از ۳۰ درصد می‌رسد. وجود بیش از یک میلیون پرسنل، بیش از ۱۳ میلیون دانش آموز و ۷۰۰ منطقه آموزش و پرورش، مسئولیت مدیران ستادی در اجرای برنامه‌ها را بسیار سنگین و حساس کرده است (۲).

مهم ترین و کاربردی ترین نوع شناخت و یادگیری در همه دوران زندگی است. بر همین اساس، یکی از روشهای تربیت، تربیت به وسیله الگو است، که می‌توان آن را «روش الگویی» نامید. نوروزی نژاد و طباطبایی (۳) در مقاله ای تحت عنوان «رویکرد تعلیم و تربیت اسلامی در ساحت‌های ششگانه سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش» ، چنین بیان می‌دارد که : در این پژوهش سند تحول بنیادین از دو جنبه تربیت دینی، قرآنی و مؤلفه‌های آن و نگاه سند به مقوله تربیت دینی از نظر مبانی و ساحت مورد بررسی قرار گرفته است. کیانی ، مهرمحمدی و همکاران (۴) در پژوهشی تحت عنوان «تبیین رویکردهای موجود درباره تربیت معنوی کودکان و نقد آنها با تأکید بر آموزه‌های اسلامی» چنین مطرح می‌کند: هدف اصلی این مقاله، تبیین رویکردهای موجود درباره مفهوم تربیت معنوی کودکان و نقد آنها با تأکید بر آموزه‌های اسلامی است. عیسی پور (۵) در پژوهشی با عنوان " بررسی و نقد تربیت دینی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش"، سند تحول بنیادین را از سه جنبه ی « تعریف دینی و ویژگیهای آن»، « نگاه سند تحول بنیادین به مقوله تربیت دینی» و « نقاط قوت و ضعف سند تحول بنیادین» در مقوله تربیت دینی مورد بررسی قرار گرفته است.

گرین^۱ (۶) در پژوهشی با عنوان "آیا تربیت دینی می تواند زندان را تغییر دهد؟" به بررسی اجمالی نقش تربیت دینی در ارتکاب جرم بین نوجوانان پرداخته است. در این مقاله با تربیت دینی دانش‌آموزان زندانی فضای امید، بخشش و تحول را برای آنان فراهم ساخته‌اند. وی چالش آینده تربیت دینی را زندگی بهتر و با هدف نجاتبخشی می‌داند تا میلیونها نفر از فرصت و منابع مقاومت در برابر اقدامات مجرمانه، جلوگیری از افول ارزش و ترویج زندگی سالم برخوردار گردند. ساروگلو و دیگران^۲ (۷).

در پژوهشی با عنوان "باور، پیوند، رفتار و تعلق: ابعاد شناختی، عاطفی، اخلاقی و اجتماعی دین در فرهنگ‌ها"، براساس نظریه‌پردازی پیرامون چهار بعد اساسی دینداری یعنی ایمان، پیوند، رفتار و تعلق و انگیزه‌های شناختی، عاطفی، اخلاقی و اجتماعی مربوط به آنها و عملکردهای دین، یک مدل اندازه‌گیری تدوین کرده و سازگاری بین فرهنگی چهار بعد و نیز تنوع بین هر دین و بین هر فرهنگ را بررسی نمودند. داده‌ها از ۱۴ کشور با میراث دینی متفاوت، مسیحیت، یهود، اسلام و بودیسم / تائوئیسم گردآوری شدند. ورای روابط و وجوه ماهیتی مشترک بین ادیان، یعنی قابلیت پذیرش و انجام فرائض و وظایف دینی، این چهار بعد در فرهنگ‌ها و مذاهب مختلف متمایز بود، در آسیای شرقی در مقایسه با غرب ارتباط کمتری با یکدیگر داشتند. اعتقاد و پیوند، که اصولاً معنویت به آن

مربوط بود، در جوامع سکولار غربی در الویت بود. رفتار و تعلق، که در جوامع مذهبی بسیار ارزشمند است، به طور اساسی با بنیادگرایی و اقتدارگرایی رابطه داشت. علاوه بر این، تعلق و پیوند به طور ویژه‌ای با افزایش رضایت از زندگی همراه بود، در حالی که اعتقاد به طور منحصر به فرد به تلاش وجودی و کاهش رضایت از زندگی مربوط می‌شد. بنابراین، به نظر می‌رسد چند بعدی بودن دینداری ریشه عمیقی در تمایلات روانشناختی دارد که در هر دو سطح دین و فرهنگ دیده می‌شود. بروبرگ^۱ (۸) در پژوهشی با عنوان "استفاده از مطالب آموزشی در تربیت دینی: تحلیل کمی گزارش معلمان تربیت دینی سوئد در استفاده از مواد آموزشی در کلاسهای تربیت دینی" اذعان داشته‌اند که؛ تربیت دینی و رسانه‌های مختلف به عنوان حوزه‌های بسیار مهم مذهب در میان جوانان سوئدی عمل می‌کنند. همچنین نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که؛ ابزار و محتوای رسانه‌ای مانند رسانه‌های خبری مختلف، اغلب به حیطة تربیت دینی وارد شده تا در کنار کتب درسی سنتی، به عنوان محتوا و ابزار مورد استفاده قرار گیرند. یافته‌ها نشان می‌دهد که؛ کتب درسی با تصاویر و متون مقدس، محبوبترین شکل ابزار و محتوا بوده و بعد از آن مستندها، اخبار و مقالات مورد پسند می‌باشند. در میان متغیرهای مربوطه نوع مدرسه، سن، جنسیت و میزان دینداری گروه مخاطب بر انتخاب مطالب توسط معلمان تأثیر می‌گذارد. مرور سوابق نظری و تحقیقاتی موضوع نشان داد که؛ تاکنون پژوهش‌های بسیاری در خصوص تربیت دینی و اهمیت آن انجام پذیرفته است لکن پژوهش جامعی در مورد مساله پژوهشی حاضر صورت نگرفته است و تمام پژوهش‌ها به صورت محدود و پراکنده به اهمیت کار پرداخته و اما پژوهشی که ما را با رویکردهای تربیت دینی بر اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و نقش خانواده‌ها در تحقق آن، آشنا کند صورت نگرفته است. لذا این پژوهش در پی دستیابی به پاسخ برای سه سوال ذیل است:

• تعاریف و حدود و ثغور تربیت دینی از منظر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و مبانی نظری آن چه

می‌باشند؟

- رویکردهای تربیت دینی از منظر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و مبانی نظری آن چه می‌باشند؟
- نقش خانواده در تحقق اهداف و رویکردهای تربیت دینی سند تحول بنیادین و مبانی نظری چه می‌باشد؟

اهمیت و ضرورت پژوهش

در هر جامعه بر اساس نظام ارزشی حاکم بر آن، به دنبال تعلیم و تربیت افرادی است که بتواند آرمان‌های خود را در آن‌ها متبلور سازد. در هر جامعه برای دسترسی به این هدف مهم، از رسانه‌های آموزشی - یادگیری مختلفی استفاده می‌گردد که یک از مهم‌ترین این رسانه‌ها، آموزش مجازی است. آموزش هر کتاب درسی دارای اصول و ضوابط خاصی است که رعایت آن‌ها در فرآیند آموزش مجازی لازم و ضروری است. یکی از راه‌های اطمینان بخش به تحقق این امر مهم، استفاده از روش نوین است. از روش‌های مختلفی جهت آموزش مجازی استفاده می‌شود با توجه به مطالعات انجام شده در زمینه آموزش مجازی پژوهشگران به این نکته پی بردند که در نتایج تحلیل آموزش مجازی از بعد متن، تصاویر و فعالیت‌های مندرج در آن، اتفاق نظری بین پژوهشگران قبلی دیده نمی‌شود لذا پرداختن به چنین موضوعی بسیار حائز اهمیت است.

روش پژوهش:

روش این پژوهش رویکردی تحلیلی، توصیفی و واکاوی به روش اسنادی و کتابخانه‌ای است. در این پژوهش سعی شده است تمام منابع موجود گردآوری و مطالعه شود که طی آن متن کامل سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، در راستای دستیابی به تعاریف و حدود و ثغور تربیت دینی مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته در مرحله نخست، کلیه فصول سند تحول بنیادین و مبانی نظری تحول بنیادین تحلیل محتوا شده است و جملاتی که مضمون تربیت دینی داشت، شناسایی و به طور دقیق (با ذکر نشانی، متن و زمینه مصداقی) در فرم تحلیل محتوا ثبت شد و سپس رویکردهای تربیت دینی به همان روش مورد بررسی و پژوهش قرار گرفت و در نهایت تاثیر خانواده در راستای تحقق اهداف و رویکردهای تربیت دینی سند تحول مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها:

۱. بررسی سوال اول پژوهش تعاریف و حدود و ثغور تربیت دینی از منظر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و مبانی نظری آن چه می‌باشند؟

اگر تربیت دینی بر اساس اندیشه درست استوار باشد، موجب رشد و پیشرفت کودک می‌شود. تربیت دینی و مذهبی کودکان از جنبه‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی قابل بررسی است. مذهب و دین، پایه و اساس زندگی و موجب رشد و تکامل آدمی و رسیدن به مقام فرزند صالح است (۹).

تربیت دینی نوعی تربیت شخصیتی است، زیرا دین، انسان ساز است. لازم به ذکر است که هدف از تربیت رسیدن به هویتی پایدار است که حاصل تلاش فردی با اتکا به کاوش عملی و نظری باشد. اندیشیدن به خدا یک امر دستوری نیست بلکه یک فرایند اجتماعی

تدریجی است که در طول دوره رشد برای کودک اتفاق می‌افتد و به اندازه زیادی در یک تعامل اجتماعی صورت می‌گیرد (۳). تربیت دینی فرایندی است که آد می‌را برای نحوه خاصی از حیات (۹) مهیا می‌سازد. این نحوه زندگی بر مبنای اصول، قواعد و راهبردهای از پیش تعیین شده‌های شکل می‌گیرد که از طریق دین و عقاید و شریعت به آدمی عرضه شده است (۱۰). تربیت دینی جنبه‌ای از فرایند تعلیم و تربیت، ناظر به پرورش ابعاد شناختی، عاطفی و عملی متربی از لحاظ التزام او به دینی معین است (۵). تربیت دینی در مفهوم خاص آن عبارت است از مجموعه تدابیر و اقدامات سنجیده و منظم تربیتی به منظور پرورش و تقویت ایمان

التزام متربیان به باورها، هنجارها و ارزشها، احکام و دستورات، اعمال و مناسک دینی. بنابراین، تربیت دینی در شکل سالم خود، باید درصدد آن باشد که ایمان و عمل را در پیوند با یکدیگر پدید آورد (۱۱).

اگر به سیره ی پیامبراسلام و ائمه اطهار علیهم‌السلام توجه شود می‌توان آنچه را که آنان می‌گفتند، عمل می‌کردند و تأیید می‌نمودند تربیت دینی نامید. تربیت دینی به معنای حرکت عملی در جهت ایجاد اعتقاد قلبی، ابراز کلامی و عمل است. از این رو تربیت دینی ناظر به عملی کردن تربیت است (۱۲).

حضور در عصر تکنولوژی و ارتباط تنگاتنگ آن با زندگی، انسان را از بازگشت به خود و تمایلات فطری و درونی عاجز ساخته و به نوعی از خودبیگانگی و عدم دینداری سوق داده است. فطرت پاک کودک و نوجوان امروز تحت سیطره و تسلط امواج بی‌دینی قرار گرفته است. ارزشهای اسلامی در پی تلاش بی وقفه دشمنان در جنگ نرم مورد بی‌مهری قرار گرفته‌اند و باورهای دینی را دست‌های پنهانی نشانه گرفته است. وجود رسانه‌های جمعی از قبیل اینترنت و ماهواره عوامل خطر زایی هستند که کودکان و نوجوانان را تهدید می‌کنند و می‌توان شاهد کم‌رنگ شدن مسائل دینی و اخلاقی در جامعه بود. بسیاری از نوجوانان در اثر نا آشنایی با باورهای دینی به بحرانهای هویتی مبتلا هستند. کودکان و نوجوانان سرمایه‌های گرانقدر هر ملتی هستند چرا که مسئولیت‌های

فردای هر کشور را عهده دار خواهند شد. (۱۳).

بنا بر این تربیت دینی را می‌توان فراهم آوردن بستری مناسب برای هر چه بهتر شکوفا شدن استعداد های فرد از درون در جهت بعد اعتقادی و گرایشی آن دانست: چنانچه تعلیم یا (تعلیمات) دینی همان تقویت دین است. تربیت دینی، این حس زیبا را به فرزندان انتقال می‌دهد که دین داری و خداپرستی، عامل نیک بختی، امنیت درونی و درک لذت واقعی از زندگی است. احساس دینی، لطافت روحی و تعادل روانی را برای انسان به ارمغان می‌آورد. والدین باید در محیطی سالم، متعادل و جذاب، در تربیت دینی کودکان و نوجوانان بکوشند... بدیهی است شناخت ویژگی‌های سنی و نیازهای عاطفی کودکان و نوجوانان، می‌تواند والدین را در شکل دهی هویت دینی فرزندان یاری کند. این وظیفه والدین و مربیان است که متناسب با نیازهای کودک، به معرفی آموزه‌های دینی بپردازند (۱۴).

۲. بررسی سوال دوم پژوهش رویکردهای تربیت دینی از منظر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و مبانی نظری آن چه می‌باشند؟

رویکردهای تربیت دینی دستیابی به اهداف و آرمانهای تربیتی از جمله دغدغه‌های اصلی هر نظام آموزشی است. در نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران نیز به جهت صبغه اسلامی آن، دستیابی به اهداف تربیت دینی، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. عده‌ای بر رویکردهای مبتنی بر عادت تکیه دارند و آن را در دستیابی به اهداف تربیت دینی مناسب‌تر می‌دانند. برخی دیگر رویکرد عادت را جایز نمی‌دانند و راههای رسیدن به اهداف تربیت دینی را در رویکردهای عقلانی جستجو می‌کنند و سعی دارند با ارایه براهین و استدلالهای منطقی افراد را در جهت تربیت دینی مدد برسانند. این گروه رویکردهای مبتنی بر تشویق و تنبیه را که به شکل مکانیکی انجام می‌شوند و نتیجه‌ای جز عادت ندارند را قبول ندارند، زیرا بر بنیاد اصل مطمئنی استوار نیست (۳).

حال باتوجه به اهمیت و ضرورت دین در زندگی انسان، و ضرورت تربیت نسل ها با در نظر گرفتن مؤلفه های دین و تربیت دینی مسأله این است که چه نوع رویکرد یا رویکردهای ی برای این امر مهم در تربیت دینی افراد باید به کار بگیریم، و حدود و چگونگی این رویکردها به تربیت دینی چگونه باید باشد و کاربرد هر یک از این رویکردها در تربیت دینی در چه زمینه‌های ی و چقدر است؟ (۹). با توجه به اینکه در شرایط فعلی دست اندر کاران تربیت دینی دو رویکرد عقلانی و عادت را نسبت به تربیت دینی سرلوحه قرار داده اند و این دو رویکرد از مهم ترین رویکردهای مؤثر در تربیت دینی می‌باشند که ارتباط تنگاتنگی نیز با هم دارند، اما در مورد اینکه حدود و شرایط این دو رویکرد در تربیت دینی با توجه به ابعاد آن چگونه می‌باشد مسأله این تحقیق می‌باشد که به بررسی آن می‌پردازیم. به طور کلی تربیت دینی متکی بر سه رویکرد عقلانی، عادت و شهودی می‌باشد.

«از نظر سجادی دینداری بر سه رویکرد (عادت، عقلانیت و شهود) استوار است که هر کدام از این رویکردها از جهت خاصی و با اهداف خاصی مورد توجه قرار می‌گیرد. تربیت دینی نیز به اقتضای اهدافی که در پی آن است می‌تواند بر یکی از بنیادهای فوق استوار باشد» (۱۱).

رویکرد مبتنی بر عادت در این رویکرد عادت آموزی نقشی مهم در شکل دهی رفتارهای دینی دارد. انجام دادن کارها به شکل مکانیکی به شیوه‌های که اندیشه در آنها چندان دخیل نباشد، عادت نام دارد در زمینه بهره‌گیری از روش عادت در تعلیم و تربیت آرای متفاوتی وجود دارد. برخی همچون، روسو و کانت، عادت را ضد تربیت می‌دانند و برخی نیز همچون ارسطو و موریس دبس آن را به ویژه در سنین پایین لازم و ضروری می‌دانند مثلاً. کانت آگاهی و آزادی و احساس تکلیف را شرط اساسی در عمل اخلاقی می‌داند. او انضباط را هر چند در سنین پایین جایز می‌داند، اما هرگز آن را تربیت نمی‌نامد. او حتی اجتماعی شدن و اخلاقی عمل کردن را به سبب وجود بعضی ساختارهای اجتماعی که فرد را وادار به عمل اخلاقی می‌کنند، تربیت نمی‌نامد. «از نظر کانت انگیزه اخلاقی عمل کردن فقط باید به سبب احترام به اخلاق باشد. او درباره استفاده از روش عادت در تربیت می‌گوید: به هر اندازه که عادت‌ها بیشتر مورد استفاده قرار گیرند، آزادی و استقلال کمتر خواهد شد» (۱۵). در این رویکرد، عادت آموزی نقش مهمی در شکل دهی رفتارهای دینی دارد. انجام کارها به شکل مکانیکی به نحوی که اندیشه در آنها چندان دخیل نباشد، عادت نام دارد. در زمینه استفاده از روش عادت در تعلیم و تربیت آراء مختلف است. برخی همچون کانت، روسو و افلاطون عادت را ضد تربیت می‌دانند و برخی نیز همچون ارسطو و موریس دبس آن را به ویژه در سنین پایین لازم و ضروری می‌دانند.

رویکرد زیبایی‌گرایی

رهیافت دیگر در تعلیم و تربیت دینی، توجه به زیبایی‌شناسی در تمام مراتب تعلیم و تربیت است. این رهیافت نیز ریشه در معارف دینی قرآن کریم و سنت و سیره معصومین دارد. عبارت مشهور «ان الله جمیل و یحب الجمال» زیربنای این رهیافت است. نام‌گذاری صفات ثبوتی یا کمالی حق تعالی به صفات جمالی در مقابل صفات جلالی که صفات تنزیهی هستند گویای آن است که «زیبا» بودن خداوند در همه اوصافش متجلی است و جهان خلقت که آیه اوصاف حق است، آیت زیبایی است. این همه عکس می‌ونقش نگارین که نمود فروغ رخ ساقی است که در جام افتاد همانطور که:

به جهان خرم از آنم که جهان خرم از اوست عاشقم بر همه عالم که هم عالم از اوست

با این نگاه به میزانی که انسان طریق کمال را ببیند به وصاف الهی آراسته گردد بر حسن زیبایی خود می‌افزاید. انبیاء الهی و ائمه معصومین صلوات الله علیهم هم آیات عظمای زیبای حق اند و هم مجلی واسطه تجلی با

در خلق و با این نگاه به میزانی که انسان طریق کمال را ببیند و به اوصاف الهی آراسته گردد بر حسن و زیبایی خود می افزاید. این

زیبایی در بزرگ ترین کتاب هدایتی انسان (کتاب تشریح) متجلی است، همان طور که در کتاب تکوین (کتاب خلقت) هم تجلی یافته همان طور که در کتاب ناطق انسان کامل به ظهور رسیده است. این رویکرد زیبایی گرا همه ابعاد قرآن کریم متجلی است: فصاحت و بلاغت ظاهری و معنوی داستان پردازی بیان های انذار تیشیری توصیف حق تعالی و خلقت و معاد شیوه طرح موضوعات همه معجزه زیبایی است. این رویکرد متناسب با گرایش به زیبایی در انسان است، گرایش فطری که منشأ بسیاری از رفتارهای ماست (۱۶).

رویکرد عقلانی تلخایی، ۱۳۹۶ در مقاله خود تحت عنوان رویکرد شناختی به تربیت دینی چنین می نگارد: به طور کلی، در تربیت دینی دو رویکرد متمایز را می توان شناسایی کرد: رویکردی که جنبه هیجانی را در کانون خود قرار می دهد و رویکردی که تربیت را امری عقلانی تلقی کرده و استدلال و خرد ورزی را محور تربیت دینی قلمداد می کند. هریک از این رویکردها طرفداران و مخالفانی دارد که از منظر دیدگاه خود به نقد و آسیب شناسی تربیت دینی می پردازند (۱۷). برای مثال، از نظر باقری (۱۰) «یکی از مهمترین مشکلات تربیت دینی تاکید فراوان بر بعد مناسک - یعنی باقی ماندن در قشر دین و عدم توجه به روح دین است. در واقع، از آنجا که در تربیت دینی هم عنصر تقلید وجود دارد و هم تقدس، از این رو گرایش به تسلیم بدون پرسشگری و نقادی وجود دارد و این امر سبب می شود تربیت دینی با تلقین گره بخورد. برعکس، طرفداران تربیت احساسی معتقدند کارکرد بد نظام تربیت دینی به دلیل ناتوانی در ایجاد نگرش و علاقه به امور دینی بوده است. بنابراین، باید از دوره کودکی از طریق مناسک و با تکیه بر احساسات و عواطف نسبت به تربیت دینی متریان مبادرت نمود. به بیان دیگر، این گروه بر تقدم باور بر فهم تاکید دارند» (۱۸). در این رویکرد بر عقل و معرفت عقلانی تأکید بسیار می شود، و دین و دینداری با محک عقل سنجیده می شود، تا جایی که دین باید در ظرف عقل جای گیرد و از صافی عقل عبور کند. در مورد ارتباط دین و عقلانیت (استقلال عقلانی) دو دیدگاه متفاوت وجود دارد. افرادی چون روسو و کانت بر این باورند که استقلال فرد در مواجهه با دین خاص مستلزم این است که این فرد در انتخاب دین و پذیرش آن ابتدا تحت تاثیر علم، اجتماع و تجربه قرار نگیرد. عدهای همچون ارسطو، هگل، مک اینتایر و چارلز تیلور نیز بر این باورند که رشد عقلانی یک رشد سنت محور است و فرد تنها در محدوده سنتهای پیرامونی از جمله دین دست به انتخاب می زند (۱۹).

عقل گرایی عموماً در برابر "فیدئیسیم" است. عقل گرایان معتقدند، حقایق دینی از طریق عقل قابل دسترسی و ارزیابی است (۲۰). از جمله متفکران اسلامی که در رابطه با معارف دینی، رویکرد عقل گرایی را بها می دادند، می توان به نظام فکری معتزله اشاره نمود که البته از نظر عدهای این رویکرد معتزله را می توان جزء رویکرد

افراطی عقل‌گرایی بحساب آورد (۲۱).

رویکرد تجربت‌اندیش (شهودی) بعضی جوهره‌دینداری یعنی تجربه‌امر قدسی را امری نظری و عقلانی نمی‌دانند که قابل تبدیل به گزاره‌های نظری و پاره‌های تصورات

باشد. و دیانت را حاصل یک سیر و سلوک وجودی می‌دانند که این سیر و سلوک را نمی‌توان به یک نوع سیر عقلانی تبدیل کرد. پلان‌تینگا بر این باور است که تجربه دینی منبع مهم معرفت است و این معرفت همان احساسی است که ما در باره امر مقدس (خدا) در خود داریم. اعتقادات درونی (شهودی) امری غیر مدلل نیستند (۲۲)، اینان علاوه بر حس و عقل، شهود را نیز یکی دیگر از ابزارهای شناخت در انسان می‌دانند. شهود ادراک بی واسطه حقایق و معارف در قلب آدمی است. اگر انسان بتواند ضمیر خویش را از آلودگی‌ها پاکیزه نگاه دارد، استحقاق آن را می‌یابد که برخی حقایق را در قلب خویش بدون واسطه دریابد. در برخی آیات قرآن نیز به این نکته اشاره شده است. از جمله در سوره انفال آیه ۲۹ می‌فرماید: اگر تقوای الهی پیشه کنید خداوند به شما قدرت تشخیص حق از باطل را می‌دهد (۲۳).

برخی از افراط‌گرایان حوزه الهیات از آغاز ظهور مسیحیت با ادعای برتری ایمان می‌گفتند: وحی از سوی خدا به بشر عطا شده تا جایگزین همه معارف شود چون خدا با ما سخن گفته و راه برنامه به ما داده نیاز به تفکر عقلی و فلسفی نداریم. ایمان‌گراها معتقد هستند که حقایق دینی را نمی‌توان از طریق عقل و خردورزی به دست آورد، بلکه تنها چاره‌ی آن ایمان آوردن به خداوند است (۲۴). در شناخت عرفانی، ذوق و حال دخالت دارد و آنچه در ذوق و حال می‌گنجد، غیر از آن چیزی است که با مفاهیم علمی و منطقی می‌توان آن را ابراز داشت. کسی که با تمام وجود خود حالت گرسنگی یا تشنگی را تجربه کرده است، غیر از آن کسی است که از طریق مفهوم با این دو حالت آشنایی پیدا می‌کند. به همین خاطر چندان در قالب‌های رسمی (تعلیم و تربیت دینی در مدارس) نمی‌توان آنها را بکار گرفت. این رویکرد از دینداری با انحصار‌گرایی و جزمیت و تعصب که در رویکرد مبتنی بر عادت وجود دارد و با برهان و استدلال که در رویکرد عقلانی وجود دارد، سنخیت و رابطه‌ای ندارد (۲۵).

رویکرد کمال‌گرا «کمال» از اوصاف الهی «کامل» از اسماء حق تعالی است که در روایات ادعیه ماثوره از معصومین بزرگوار صلوات الله علیهم، آمده

است. در دعای سحرماه مبارک رمضان می‌خوانیم:

«اللهم انی اسئلك من کمالک باکمله وکل کمالک کامل . اللهم انی اسئلك

بکمالک کله» در دعای جوشن کبیر هم می‌خوانیم:

«یا من له القدره والکمال» در فقره

دیگری از این دعا بار دیگر می‌خوانیم:

«اللهم انى اسئلك باسمك يا فاعل يا جاعل يا قابل يا كامل»

علاوه بر این که کمال صفت خداست اوصاف الهی نیز منصف به وصف کمال می شوند، بدین معنا که علم قدرت رحمت همه اوصاف او کامل است و هیچ نقصی در آنها نیست .

در همین دعای جوشن کبیر می خوانیم: « یا ذا القدره الکامله » اگر وصف کمال در مورد انسان وسایر موجودات به کار رود به عنوان یک وصف مقید ونسبی است. همان طور که وصف علم و قدرت نیز چنین اند. کمال مطلق، علم مطلق قدرت مطلق ویژه خداست. انسان به میزان بهره مندی از کمال، علم قدرت کاملتر عالم تر و قادرتر می شود. باتوجه به این توضیح می گوئیم:

دین دارای و اوامر ونواهی واجبات ومحرماتی است که هر فرد دیندار موظف به مراعات آن هاست. به تعبیردیگر دین در حوزه رفتار انسان « باید ها » « نباید ها » می دارد. این بایدها ونباید ها تابع مصالحی حقیقی واقعی است که شرع به علت وجود مصالح عملی را واجب کرده یا به ترک آن دستور داده است. گاه در کتاب وسنت از مصالح برخی احکام سخن به میان آمده ودر برخی موارد هم حکمت ومصلحت حکم بیان نشده است. به عنوان مثال قرآن کریم یکی از حکمت های روزه را رسیدن به « تقوا » معرفی می کند میفرماید: « یا ایها الذین آمنوا کتب علیکم صیام کما کتب علی الذین من قبلکم لعلکم تتقون » .

چه مصالح احکام در شرع آمده باشد وچه ذکر نشده باشد، همه احکام دارای مصالح واقعی هستند یعنی تأثیری عینی بر فرد یا جامعه می گذارند به عبارت دیگر در رشد کمال انسان مؤثرند. خداوند بدان جهت ما را به انجام فعلی امر کرده که می داند آن برای کمال ورشد انسان ضروری است بدان جهت از فعلی نهی کرده که می داند آن فعل مانع رشد وکمال انسان است .

بنابراین غایت حقیقی اوامر نواهی الهی رشد وکمال انسان است. هر پاداش خیری که در نتیجه مراعات این اوامر ونواهی در دنیا و آخرت بهره انسان می شود یا خود آن رشد وکمال است یا از لوازم وتوابع رشد کمال می باشد. (۲۶).

رویکرد ایمان گرایی یکی از روشهای فکری در پذیرش باورهای دینی در حوزه تفکر اسلامی، رویکرد ایمان گرایی است. ایمان گرایی در تفکر اسلامی،

نتیجه رویکرد نص گرایی^۱ است. «در این رویکرد، از آن جایی که عقل از دسترسی به معارف دینی ناتوان است، تنها منبع معتبر در دستیابی به متون دینی، نصوص و ظواهر کتاب و سنت است (۲۷). بر این اساس نص گرایان بر ظاهر کتاب و سنت جمود ورزیده و تعصب خاصی بر حفظ این ظواهر از خود نشان می دهند. به تبع چنین دیدگاهی، پذیرش باورهای دینی نیز بدور از هرگونه چون و چرای عقلی باید صورت پذیرد (۲۸).

در این میان روایت‌های معتدل تری از ایمان‌گرایی در بین متفکران اسلامی نیز یافت می‌شود که نقش بیشتری را برای عقل قایلند؛ از جمله دیدگاه شیخ صدوق و شیخ مفید. دیدگاه شیخ صدوق و تاحدی شیخ مفید، قرائت معتدلی از ایمان‌گرایی است که در دوره‌های متخر بسیار مورد توجه بوده‌اند. زیرا از طرفی سعی دارد به عقل در نظام معرفت دینی بها دهد و از سوی دیگر از مطلق شدن جایگاه عقل در متون دینی نیز جلوگیری کند (۲۳).

الگوهای نظری تربیت اسلامی‌ارائه روشی است که در طی آن نظریه پردازان تربیت اسلامی به شیوه‌های سامان‌مند، در باب تعلیم و تربیت دینی نظریه پردازی کرده‌اند. این الگوهای نظری تربیت اسلامی در سه رویکرد قابل تفکیک می‌باشند:

رویکرد نخست

این رویکرد آثاری را دربر می‌گیرد، که از منظر انسان‌شناختی به تبیین تربیت اسلامی و با توجه به هدف زندگی انسان به تعیین اهداف و اصول آن پرداخته‌اند؛ مانند دیدگاه‌های صاحب‌نظران تاریخی. به عنوان نمونه در دیدگاه فارابی، ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی الگوی تربیت اسلامی نیازمند ترسیم اهداف دقیق تربیت انسان است، که از طریق نگاهی فلسفی به متون می‌توان به آن دست یافت مثلاً. فارابی بدون ارائه تعریف مشخصی از تعلیم و تربیت به بیان اهداف تعلیم و تربیت می‌پردازد. اما با توجه به آثار وی می‌توان گفت از دیدگاه او تربیت اسلامی همان تربیت اخلاقی بوده و درصدد شکل‌گیری مدینه فاضله است. این صاحب‌نظران هر چند خود الگو و طرح مستقلی در اصول آموزش و پرورش ارائه نکرده، اما از مجموع مباحث آنها چند اصل مهم تربیتی مانند اجتماعی بودن آموزش و پرورش، رعایت تفاوت‌های فردی، آماده کردن افراد برای حرفه‌ها را قابل شناسایی می‌باشد. از این رو در دیدگاه این گروه از اندیشمندان اسلامی، هدف از تعلیم و تربیت، اعتدال در قوای شهویه و غضبیه و فرمان برداری آنها نسبت به عقل است. بنابراین ساختن شخصیت معتدلی که قوه عاقله و ناطقه آن بر قوای دیگر حاکمیت داشته باشد. هدف اخلاق و تعلیم و تربیت است و سپس بر اساس اهداف و مبانی تربیتی، روشهایی را برای رسیدن به مقصود طراحی می‌کند. این روشها عبارتند از: تفاوت‌های فردی، تمرین و عادت و در نهایت تنبیه و تشویق (۲۹).

در این رویکرد عمدتاً منابع فلسفی و عرفانی در کنار منابع اسلامی در تبیین رویکرد انسان‌شناسانه دین به کار گرفته شده‌اند، که این عامل وجه تمایز این رویکرد از سایر رویکردها به تربیت اسلامی است. همچنین روش مورد استفاده روش توصیفی-تحلیلی است، که در آن در رویکردهای فلسفی اهمیت تعلیم بیشتر از رویکردهای عرفانی بوده است. به طوری که این اندیشمندان سعی بر ارائه اصولی جهت تدوین محتوا داشته‌اند، به عنوان مثال خواجه نصیرالدین طوسی نکاتی اساسی از قبیل حرکت از آسان به مشکل، مقدم بودن دانش‌های کهن بر

دانش های جدید را در جهت تدوین محتوای درسی ارائه می کند (۳۰).

رویکرد دوم

این رویکرد متمرکز بر آثاری است، که به دنبال ارائه موضوعات تربیتی مبنی بر آیات و روایات بوده و از این رو توجه چندانی به ماهیت تعلیم و تربیت اسلامی ننموده اند. در این رویکرد، نظام تربیت اسلامی از طریق بررسی منابع اسلامی سعی در اسلامی سازی علم تربیت داشته و به بیان و نقل احادیث و روایات پیرامون مباحث تربیتی می پردازد. شهید ثانی از جمله این صاحب نظران است، که تنها به نقل احادیث تربیتی پیرامون مسائل مختلف تربیتی پرداخته است. رویکرد شهید ثانی که برگرفته از دیدگاه های ایشان در کتاب دید والمستف. .. به ترجمه سید محمد باقر حجتی است. الگوی تربیت اسلامی از دید قرآن کریم و با بررسی مقولات در سنت نبوی و احادیث شیعه، دیدگاه حکما، کتب آسمانی، فرزنانگان دینی و عقل در باب تربیت شکل گرفته است (۳۱).

رویکرد سوم

این رویکرد پژوهشی غالب ترین دیدگاه در میان صاحب نظران تربیت دینی می باشد. درحقیقت غالب الگو های مورد بررسی رویکردی، دایره المعارفی به مباحث تربیت اسلامی داشته اند. از جمله این الگو ها می توان، به الگوی ارائه شده توسط تمام صاحب نظران تاریخی، ماجد عرسان کیلانی، علی صفایی حایری، شریعتمداری، محمد قطب و استاد مطهری اشاره نمود (۲۴). این رویکرد مشتمل بر آثاری است، که به تبیین طرح کلی نظام تربیت اسلامی پرداخته و با بیان اصول اساسی شکل دهنده به کلیت نظام اسلامی، هدف تربیت انسان را ارائه نموده و در نهایت به ارائه روشهای تربیتی اسلامی مبنی بر ویژگی های انسان که بر گرفته

از منابع اسلامی و یا علمی و فلسفی است، پرداخته اند. براساس این رویکر برای هر مسئله تربیتی پاسخی در متون اسلامی وجود دارد. در واقع نوعی دین شناسی کل نگر و جامع پیش فرض این برداشت می باشد. در شکل قوی این برداشت، این گونه تصور می شود، که پاسخ همه مسائل ریز و درشت تربیتی عینا در متون اسلامی وجود دارد و باید آنها را با بررسی این متون به دست آورد و در صورتی که برخی پاسخ ها عینا در متون دینی موجود نباشد، می توان با مشخص کردن اینکه مسئله یا رفتار مورد نظر جزء فروع کدام یک از اصول مطرح شده، در متون دینی است، حکم آن را مشخص نمود. در شکل ضعیف این برداشت، نیز این چنین تصور می شود، که برخی موارد که در وهله نخست در دین مباح شمرده شده، ممکن است، توسط فقیه و با نظر به مصالح، حکم دیگری اعم از وجوب یا حرمت پیدا کند (۳۲).

بررسی سوال سوم پژوهش نقش خانواده در تحقق اهداف و رویکردهای تربیت دینی سند

تحول بنیادین و مبانی نظری چه می‌باشد؟

خانواده از دیدگاه مبانی نظری تحول بنیادین چنانکه می‌دانیم خانواده به طور طبیعی مهمترین نقش را در زمینه سازی رشد و تحول فرزندان بر عهده دارد؛ لذا در دیدگاه اسلامی با ملاحظات گوناگون، بر جایگاه خانواده در فرایند تربیت تأکید می‌شود. (۳۳) صراحت متون مقدس و معتبر اسلامی در توجه به نقش والدین در تربیت، همچنین تنوع و تکرار فراوان آنچه در روایات و احادیث درباره وظایف تربیتی خانواده آمده است. (۳۴). اجماعی کلی درباره مسئولیت والدین نسبت به تربیت فرزندان در میان علمای دینی و کارشناسان تربیت اسلامی پدید آورده است. بنابراین خانواده نیز که به‌طور مستقیم مورد خطاب آیه «قوا انفسکم قودها الناس و الحجارة» واقع می‌شود، باید در بارگاه الهی نسبت به انجام تکالیف و اهلیکم ناراً و تربیتی خود پاسخگو باشد و نمیتواند نسبت به اهداف، برنامه‌ها و اقدامات تربیتی انجام یافته نسبت به فرزندان خویش بی‌توجه باشد. به این ترتیب خانواده نه تنها در پیش‌تیبانی و اجرای طرحهای تربیتی، بلکه در سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و بخصوص ارزشیابی از برنامه‌ها و مشارکت اقدامات فرایند تربیت باید مشارکت فعال داشته باشد. نکته مهم این است که اولاً مشارکت فعال خانواده، تمام سطوح فعالیت‌های تربیتی از هدفگذاری تا اجرا و حتی ارزشیابی و اقدامات اصلاحی را فرا می‌گیرد. ثانیاً مشارکت فعال خانواده در فعالیت‌های تربیتی نخست از منظر تکلیف الهی و وظیفه دینی مورد ملاحظه قرار می‌گیرد؛ یعنی خانواده در بارگاه الهی نسبت به عملکرد تربیتی دولت اسلامی پاسخگوست و نمیتواند از خویش سلب مسئولیت کند. (۳۵) بنابراین با عنایت به تلازم حق با تکلیف در امر تربیت در دیدگاه اسلامی، مشارکت والدین در فرایند تربیت (در همه انواع آن) هم حق و هم تکلیف آنهاست و دولت اسلامی موظف است در استیفای این حق و کمک به ادای این تکلیف بکوشد و سازوکارهای ضروری آن را فراهم آورد. لذا لازم است با طراحی و اجرای تدابیر مناسب، نخست خانواده را به لحاظ فکری و انگیزشی برای انجام تکالیف تربیتی و ایفای این نقش فعال در فرایند تربیت فرزندان خویش آماده نمود. بدیهی است که نقش و جایگاه والدین در انجام تکلیف و حق تربیت فرزندان در تمامی سطوح و انواع تربیت یکسان نیست تردیدی نیست که این نقش به سبب شرایط رشدی کودکان در سنین آغازین زندگی برجسته و حساستر و ضروری‌تر است. اما با توجه بن پیچیدگی‌های فرایند تربیت و تخصصی بودن آن در عصر حاضر (به ویژه در مرحله تربیت رسمی)، خانواده‌ها نمی‌توانند به تنهایی این وظیفه خطیر اجتماعی را برعهده بگیرند (۳۶)

فرهنگ سازی دینی و نقش خانواده

پویایی معنوی و سیاسی یک جامعه به حضور بالنده ارزشهای دینی و ملی پذیرفته شده در آن جامعه و میزان

پایبندی افراد جامعه به آنها بستگی دارد. بنابراین، بهترین راه سالم سازی و افزایش آمادگی جامعه در برابر ترندها و توطئه‌های پیچیده دشمن، تلاش برای حفظ، درونی سازی و گسترش ارزش ها در زندگی فردی و اجتماعی است. خانواده، به عنوان نخستین کانونی که در این زمینه میتواند نقش آفرینی کند و پس از آن، مدرسه، آموزشگاه ها و دانشگاه ها باید به این امر مهم، عنایت ویژه داشته باشند و به فراخور نیاز افراد در دوره‌های گوناگون سنی، آنان را یاری کنند؛ زیرا فراهم آوردن زمینه‌های سالم تغذیه فکری برای نسل جدید، عبادت خواهد بود.

فرهنگ سازی دینی و احیای ارزشهای مذهبی در شرایط کنونی جامعه اسلامی، به فعالیت نظام یافته و همفکری و تلاش گروهی نیاز دارد که از نظر ابزار و محدوده کار نیز به مراتب گسترده تر و پیچیده تر از گذشته است. لازمه فرهنگ سازی دینی در حال حاضر این است که همه نهادهای اجتماعی، کارگزاران فرهنگی، صدا و سیما، مطبوعات و ... به صورت هماهنگ و منسجم در نهادینه کردن ارزشهای دینی، تلاش ورزند. در این میان، نقش خانواده، آموزش و پرورش، صدا و سیما و مطبوعات به مراتب از دیگر نهادها برجسته تر است.

اهمیت انتقال و نهادینه کردن مفاهیم دینی

شکل گیری شخصیت دینی به معنی برخورداری از ویژگی‌های خاص مطابق با معیارهای تعالیم دینی مرهون آموزشهای مستقیم و غیر مستقیم در هریک از جنبه‌های معرفتی انسانها است که از بستر خانواده با عملکرد مثبت والدین و امور تاثیر گذار آغاز و در مدرسه، دانشگاه و جامعه استمرار پیدا می‌کند. بان گهر بار حضرت رسول مکرم اسلام صلی الله علیه و آله که فرمودند: «من تعلم فی شبابه کان بمنزله النقیض فی الحجر» هر کس که در نوجوانی دانشی را یاد بگیرد مانند حکاکی در سنگ است (یعنی ماندگاری نسبتا ثابتی دارد) در این راستا، اعتقاد و اعتنا به مفاهیم دینی، اصلی مهم و اساسی در ارائه ی این گونه مطالب به کودکان و نوجوانان به شمار می‌رود.

راههای دریافت مفاهیم دینی و پرورش نسل نو

وجود نیازها و امکانات ویژه در کودکان و نوجوانان و داشتن ذهنی شفاف و زود جذب، نگه دارنده با تاثیر پذیری عمیق، ماندگار و پردامنه، منقاد و آینده ساز، ولی کم تجربه، پاک و خالی الذهن بودن از رذایل و منکرات، شتاب کننده ی در کارهای خوب و خیر و دارای قلبی لطیف و آماده ی پذیرش هر بذری موجب می‌شود که به آنان توجه بیشتری گردد. (۲۳). نکته‌ای که در اینجا باید به آن اشاره کرد و مورد توجه روان شناسان نیز می‌باشد آن است که کودک، هنگام دیدن رفتارهای پدر و مادر و نزدیکان، خود را در آن محیط می‌گنجاند در این راستا اولیاء باید ضمن فراهم کردن زمینه‌های اندیشیدن و شناخت پیرامون مفهوم متعالی

رشد و کمال انسان و القای مفاهیم متعالی دین الهی و آسمانی اسلام و سبک زندگی بسیار متعادل و رشد دهنده، به کودکان و نوجوانان، طوری عمل کنند که موجبات تجلی فطرت و شخصیت همه جانبه ی کودکان و نوجوانان را فراهم آورده و در مسیر به فعلیت رساندن استعدادهای درونی و نهانی آنان کاملاً موثر عمل نمایند تا آنان با عمده ترین و بهترین شیوه‌های پرستش و عبادت خدا و رسیدن به خداوند یکتای متعال آشنا شده و ثابت قدم باشند تا در نتیجه با لذت بردن از انجام فرائض به حضرت حق نزدیکتر گردند. بنابر این پدران و مادران در سازندگی و تکون متعالی مغز کودکان و نوجوانان بسیار موثر می‌باشند (۳۷).

ارزش کار پدران و مادران در صورتی که در جهت قرب الی الله بوده و رشد دهنده ی اعتقادات دینی در کودکان و نوجوانان باشد و شکوفا کننده ی وجدان اخلاقی آنان باشد بسیار زیاد است و خدمت گذاری به روح و عقل انسانها با خدمت گذاری به بدن آنان به هیچ وجه قابل مقایسه نیست. (۲۱).

تربیت دینی در کودکان و نوجوانان

تقویت نگاه زیبا شناختی به مفاهیم دینی و بهره گیری از قرآن و سیره ی نبوی و ائمه علیهم السلام جهت آموزش راه درست زندگی

تعمیق بصیرت دینی در خردسالان از جمله اهدافی است که در حوزه‌های شناختی، رفتاری و عاطفی در تربیت دینی کودک دنبال می‌کنیم. پس جهت تربیت دینی خرد سالان قرآن و سیره ی پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله بهترین منابع بوده و همچنین خانواده

محیط نیز از عوامل موثر در تربیت دینی می‌باشد. هدف از این آموزش به کودکان و نوجوانان، رشد و شکوفا سازی فطرت پاک آنان می‌باشد (۳۸).

رشد فضایل و ارزشها در انسان و پرهیز از رذایل اخلاقی، به داشتن یک منش و شخصیت خوب در انسان کمک فراوان می‌کند. این آموزش و تربیت در سنین نوجوانی و جوانی از موفقیت بالایی برخوردار خواهد بود. آموزش ارزشها و رشد فضایل در این سنین، به پایداری رفتار ارزشی و اخلاقی آنها منجر شده، به ارزشی بودن آنها در خانواده و جامعه کمک می‌کند .. (۳۹).

نتیجه گیری

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش طبق فرمایش مقام معظم رهبری یک ریل گذاری است. با عنایت به فرمایشات ایشان لازم است برای رسیدن به حیات طیبه و قرب الی الله که در واقع هدف غایی تعلیم و تربیت

می‌باشد باید بر اساس همان ریل گذاری حرکت کنیم با مطالعات دقیق و بنیادین سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و مبانی نظری تحول بنیادین نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران متوجه می‌شویم این ریل گذاری می‌تواند منابع متقن و کاملی از راههای رسیدن به کمال را برای ما روشن سازد از جمله مدرسه صالح، جامعه صالح و خانواده صالح که بطور کامل در سند و مبانی نظری آن عنوان شده است. با توجه به اینکه ساحت تربیت اعتقادی عبادی اخلاقی در سند زیر بنای تمامی ساحت‌ها می‌باشد در این پژوهش ابتدا به بررسی و تبیین تربیت دینی و تعریف و حدود و ثغور آن و سپس رویکردهای تربیت دینی و سپس خانواده و نقش آن در موفقیت و رسیدن به اهداف تربیت دینی سند و مبانی نظری آن پرداخته شد و مشخص گردید که به معنای واقعی خانواده یکی از ارکان اصلی و تاثیر گذار در تربیت و شکل‌گیری شاکله شخصیتی و در نهایت تربیت دینی کودکان و فرزندان می‌باشد و پر واضح است که در تحقق اهداف و رویکردهای سند تحول بنیادین هم نقش بسیار تاثیر گذار و پر اهمیتی دارد.

این پژوهش در نهایت نتیجه گرفت که در راستای اجرایی نمودن سند تحول بنیادین خانواده‌ها باید مانند همیشه یکی از بازیگران اصلی آموزشی و تربیتی باشند تا اهداف سند تحول بنیادین آموزش و پرورش محقق گردد. و نیز با مطالعه دقیق و عمیق سند و مبانی نظری آن برای موضوع تربیت دینی و رویکردهای آن، می‌توان با نمونه‌های فراوانی مواجه گردید که هر کدام در جایگاه خود موضوعی مفیدی برای پژوهش و تحقیق جهت ارتقای نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران است. واز آنجا که جهت تبیین و شناسایی رویکردهای تربیت دینی و تعاریف آن نیاز بوده تا مبانی نظری و پیشینه پژوهش‌های صورت گرفته در عرصه تربیت دینی

و همچنین سند تحول بنیادین و مبانی نظری آن به طور جامع و کامل و عمیق مورد بررسی و مطالعه قرار گیرد/ف لذا با عنایت به اینکه در این پژوهش به ارائه موارد متقنی از آن پرداخته شده است می‌تواند به عنوان مجموعه‌ای جامع و مدون راهگشای پژوهش‌های آینده پژوهشگران و محققان تربیت دینی به ویژه تربیت دینی و خانواده باشد.

پیشنهاد‌های پژوهشی

- پژوهش‌های آتی می‌توانند هر یک از ابعاد سه گانه تربیت دینی (اعتقادی، اخلاقی، عملی) را به صورت جداگانه و جامع از منظر سند تحول بنیادین مورد بررسی قرار دهند.

- پژوهش‌های آتی می‌توانند به پژوهشی تطبیقی در رابطه با تربیت دینی از منظر سند تحول بنیادین با دیگر

فلاسفه مسلمان بپردازند.

پژوهش حاضر تربیت دینی را بصورت کلی مورد بررسی و تحلیل قرار داد پژوهش‌های آتی می‌توانند به بررسی و تحلیل تربیت دینی در دوره نوجوانی و جوانی از منظر سند تحول بپردازند. پژوهش‌های آتی می‌توانند یکی از ابعاد سه گانه تربیت دینی را به صورت مجزا به عنوان مثال تربیت اعتقادی، در سنین مختلف زندگی انسان باهم مقایسه و حدود و ثغور آن را مشخص کنند.

-انجام پژوهش‌هایی با موضوع ارایه الگوی تربیت دینی به صورت مستقل برمبنای هریک از ساحت‌های سند تحول بنیادین

کاربرد پژوهش

با توجه به این نکته ی مهم که فلسفه و ارزشهای حاکم بر جامعه ی ما از دین مبین اسلام نشأت می‌گیرد و نیز با توجه به اینکه نظام تعلیم و تربیت، مهمترین عنصر در پرورش ارزشهای حاکم بر جامعه در بین افراد جامعه می‌باشد و همچنین با دقت نظر به اینکه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به منظور تحولی عمیق در نظام تعلیم و تربیت کشور و در جهت تعلیم و تربیت اسلامی تدوین شده است؛ لذا به دست اندرکاران نظام تعلیم و تربیت پیشنهاد می‌شود که نتایج پژوهش‌های ی مانند پژوهش حاضر را که میزان برخورداری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش از منابع دینی و اسلامی را نشان می‌دهد، مورد ملاحظه قرار داده تا بر غنای عملکرد و نتایج سند تحول بنیادین افزوده گردد.

تشکر و قدردانی

با نهایت تشکر از تمامی شرکت کنندگانی که در انجام این پژوهش ما را یاری کردند.

تضاد منافع

نویسندگان مقاله تعارض منافع ندارند. ملاحظات اخلاقی در این پژوهش معیارهای اخلاقی شامل؛ اصل احترام و رازداری، جلوگیری از افشای اطلاعات بدست آمده آزمودنی‌ها با نام واقعی، اختیار و آزادی آزمودنی‌ها جهت شرکت و یا ترک آموزش، اخذ رضایت نامه کتبی از آزمودنی‌ها رعایت شده است.

سهام نویسندگان تمامی نویسندگان در نگارش، ارسال و پیگیری این مقاله نقش داشته اند.

حمایت مالی

این پژوهش با هزینه شخصی اجرا شده و از حمایت مالی سازمان یا نهاد خاصی برخوردار نبوده است

- ۳- Brown R., Capozza D.. Introduction: Social identity theory in revisiting and perspective. In Dora Capozza, Rupert Brown (eds). Social identity processes: Trends in theory and research. London: Sage, ۲۰۰۲.

- ۴- Chomsky N. Media control: The spectacular achievements of propaganda. language arts & disciplines, ۲۰۰۲.
- ۵- Mosko J.. Commitment and attachment dimensions. In: parial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy. Purdue University, ۲۰۰۹.
- ۶- Danish SJ., Petitpas AJ., Hale BD. Life development interventions for athletes: Life skills through sport. The Counseling Psychologist, ۱۹۹۳; ۲۱: ۳۵۲-۳۸۵.
- ۷- Charng H., Piliavin JA., Callero LP.. Role identity and reasoned action in the prediction repeated behavior, Social Psychology Quarterly. ۱۹۹۸; ۵۱(۴): ۵۰۲-۵۲۱.
- ۸- Derick JW.. An examination of athletic identity, sport commitment, time in sport, social support, life satisfaction, and holistic wellness in college student-athletes. Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences, ۲۰۰۸; ۶۸(۷-A): ۲۸-۳۴.
- ۹- Deschamps J., Devos T.. Regarding the relationship between social identity and personal identity. In Stephen Worchel: Social identity: International Perspective. London: Sage, ۱۹۹۸; ۱(۵): ۱-۱۲.
- ۱۰- Krylowicz BJ.. Student-athlete or athlete-student? An investigation of athletic and vocational identity of Division I male and female collegiate basketball players. Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences & Engineering, ۲۰۰۰; ۶۰(۱۱-B):۲۳-۱۹.
- ۱۱- Diane L. The relationship between athletic identity and physical activity levels after retirement from collegiate sport: Sage, ۲۰۱۱.
- ۱۲- Fox KR., Corbin C. Physical Self-Perception Profile: Development and preliminary validation. Journal of Sport & Exercise Psychology, ۱۹۸۹; ۱۱(۷): ۴۰۸-۴۳۰.
- ۱۳- Gergen KJ. Technology and the self: From the essential to the sublime. Chapter draft for Grodin & Lindlof (eds), <http://www.swarthmore.edu>, ۱۹۹۶.
- ۱۴- Gergen KJ.. The ordinary, the original and the believable in psychology's construction of the person, Reconstruction the Psychological Subject, London: Sage. <http://www.swarthmore.edu>, ۱۹۹۸.
- ۱۵- Good AJ., Brewer BW., Petitpas AJ., Van Raalte JL., Mahar MT.. Identity foreclosure, athletic identity, and college sport participation. The Academic Athletic J, ۱۹۹۳; ۸(۲): ۱-۱۲.
- ۱۶- Green SL.. Relationships among athletic identity, coping skills, social support, and

the psychological impact of injury in recreational participants. *J Applied Sport Psychology*, 2001; 13(1): 40-59.

17- Grove JR., Fish MB., Eklund RC.. Changes in athletic identity following state team selection trials: Self-protection versus self-enhancement. *J Applied Sport Psychology*, 2008; 16(1): 75-81.

18- Gustafsson H., Kenttä G., Hassmén P., Lundqvist C., Durand-Bush N.. The process of burnout: A multiple case study of three elite endurance athletes, *International J Sport Psychology*, 2007; 38(4):31-34

19- Hale BD., James B, Stambulova N. Determining the dimensionality of athletic identity: A Herculean cross-cultural undertaking. *International J Sport Psychology*, 1999; 3(30): 83-100.

20- Hall S. Introduction: Who needs' identity? Questions of cultural identity, London: Sage Publications, 2009.

21- Hardin M.. The interaction of sport, gender and disability in the lives of wheelchair basketball players. *Women in Sport & Physical Activity Journal* Spring, 2007; 16(1): 39-46.

22- Hawkins C.. Considering how athletic identity assists adjustment to spinal cord injury: a qualitative study. Master Thesis of Department of Physiotherapy, University of Birmingham, Edgbaston, Birmingham, UK, 2013.

23- Hoiness AR, Weathington BL, Cotrell AL.. Perceptions of female athletes based on observer characteristics, *Athletic Insight*, 2008; 10(1): 2-9.

24- Horton R.S., Mack DE.. Athletic identity in marathon runners: functional focus or dysfunctional commitment? *Journal of Sport Behavior*, 2002; 23(2): 101-119.

25- Howard JA.. Social psychology of identities, *Annual Review of Sociology*, 2002; 26(9): 367-393.

26- Hurst R., Hale B., Smith D., Collins D.. Exercise dependence, social physique anxiety, and social support in experienced and non-experienced body builders and weightlifters. *Br Journal Sports Medicine*, 2000; 34(8):431-5.

27- Lally PS., Kerr GA.. The career planning, athletic identity and student role identity of intercollegiate student athletes, *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 2005; 76(3): 275-283.

28- Lambert NM, Dollahite DC.. The Threefold Cord: Marital Commitment in

Religious Couples. J Family, ۲۰۰۸; ۲۹(۱): ۵۹۲-۶۱۴.

- ۲۹- Lavallee D., Robinson H.K.. In pursuit of an identity: A qualitative exploration of retirement from women's artistic gymnastics. Psychology of Sport and Exercise, ۲۰۰۷; ۸ (۳):۱۱۹-۱۴۱.
- ۳۰- Masten R., Tusak M., Faganel M.. Impact of identity on anxiety in athletes, Kinesiology, ۲۰۱۶; ۳۸(۲): ۱۲۶-۱۳۴.
- ۳۱- Miller PS., Kerr G. .The athletic, academic and social experiences of intercollegiate student athletes. Journal of Sport Behavior, ۲۰۰۲; ۲۵(۴):۳۴۶-۳۶۷.
- ۳۲- Wickman K.. I do not compete in disability”: How wheelchair athletes challenge the discourse of able-ism through action and resistance. European Journal for Sport and Society, ۲۰۰۷; ۴(۲): ۱۵۱-۱۶۷
- ۳۳- Mills AL., Christensen SA.. Athletic identity and its relationship to sport participation levels. J Science and Medicine in Sport, ۲۰۱۷; ۹(۶): ۴۷۲-۴۷۸.
- ۳۴- Nasco SA., Webb WM.. Toward an expanded measure of athletic identity: The inclusion of public and private dimensions, JSEP, ۲۰۰۶; ۲۸(۴): ۱-۱۹.
- ۳۵- Nippert AH., Smith AM., Psychologic stress related to injury and impact on sport performance, Physical Medicine and Rehabilitation Clinics of North America, ۲۰۰۸; ۱۹(۲): ۳۹۹-۴۱۸

این فایل فقط برای مشاهده می باشد . برای خرید فایل ورد و قابل ویرایش این طرح

درس تمام ساحتی به سایت چتری بنام اقدام پژوهی مراجعه کنید .

www.eghdampazho.com